

GYERMEKVÉDELMI PREVENCIÓS LEHETŐSÉGEK A MEDENCETÉRBEN

1. BEVEZETÉS

Az elmúlt pár évben egyre több olyan gyermekbántalmazással kapcsolatos eset került a médianyilvánosság elé, ahol az edző bántalmazta a sportolót. Az esetek többségénél jóval később, sok évre rá, a bántalmazást követően mertek nyilvánosság elé állni a bántalmazott sportolók, felvállalva a nyilvánosságot, hogy elmondják a történetüket. Felmerül a kérdés, hogy miért vártak eddig? Miért nem szóltak az eset után? Talán nem volt kinek, vagy talán féltek, szégyelltek? Számos ilyen, és ehhez hasonló kérdés merül fel ilyenkor. Mire, vagy kire számíthat a gyermek egy ilyen esetben? Védik a jogait? Magyarország 1991-ben csatlakozott az ENSZ gyermekek jogairól szóló kezdeményezéshez, melynek eredményeként 1997-ben törvény született a gyermekek védelméről. Ez a törvény viszont nem tartalmazta a testi fenyegetések tiltását, így 2002-ben kiegészítették a törvényt, mely ettől kezdve már tiltja a gyermekek testi bántalmazását. Tiltja, de nem bünteti. Büntetés kizárólag 8 napon túl gyógyuló sérülés esetén valósulhat meg. A tiltás, mint látjuk nem elegendő, mert sajnos ennek ellenére is előfordulnak esetek. Sőt Magyarország egy nemzetközi felmérés (Herczog, 2004) szerint az élen jár. 27 országból a 23 helyre kerül a bántalmazott gyermekek számában, ami elkeserítő. Hazánkban 2005 óta zero tolerancia van érvényben a gyermekekkel szembeni erőszak minden formájával szemben (UNICEF 2016). 2005-től a gyermekek testi, lelki bántalmazásának minden formája tilos, és ez bekerült a gyermekvédelmi törvénybe is (I2). Az UNICEF 2013-ban még hatékonyabb fellépést sürgetett – nemzetközi szinten, amihez mi is csatlakoztunk – a gyermekek védelmére, melynek eredményeként az UNICEF Magyar Bizottsága 2014-ben indította útjára a gyermekjogi iskolai programját 10-18 éves diákok körében (Herczog és mtsai, 2016). Sajnos még ennek ellenére is tapasztalunk olyan eseteket, ahol a bántalmazott fiatalok gyermekek.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A bántalmazás kutatásának nehézségei

Mikor az edző fizikailag, érzelmileg vagy akár szexuálisan bántalmazza a rá bízott sportolót, akkor sajnos az esetek többsége titokban marad. Vekerdy (2005) szerint egy feltárt esetre 25 rejtett eset jut. Miért marad rejtve egy bántalmazás? Több oka is lehet. A gyermekek nem

mernek szólni, vagy nincs kinek? Egy hazai reprezentatív felmérésből (Jogod van a jogaidhoz! 2014) az derül ki, hogy a vizsgált gyermekek közel fele (44%), úgy vélte, hogy egy pofon, vagy ha megütik, még „belefér”, nem számít erőszaknak. Talán ez lehet a magyarázat, hogy a fiatal nem is gondolja, hogy ő bántalmazás áldozata? Ugyan ez a kutatás mutat rá arra is, hogy hazánkban a gyermekek kétharmada nem tudja, hogy az is bántalmazásnak minősül, ha egy gyerek megüt egy másikat. A „Jogod van a jogaidhoz!” felmérésből (2014) kiderül, hogy három gyerekből kettő nem kér segítséget bántalmazás esetén.

A gyermekbántalmazási esetek száma 2005-2013-ig növekvő (KSH 2022), de azt követően csökkenő statisztikát mutat (Papházi, 2016), viszont a statisztikai adatok ellenére sem tudjuk pontosan, hogy mennyi a rejtve maradt esetek száma. A statisztika leginkább a gyermekjóléti szolgálatoknál gondozott gyermekekre tér ki, így a sport területén nem tudjuk, hogy milyen lehet az arány. A családon belüli bántalmazás száma meghaladja ugyan a családon kívülit, és mindkettő jelentősen csökkenést mutat a 2015 utáni időszakot tekintve (Pintér és Tóth, 2017), de ezzel nem elégedhetünk meg. Egyetlen gyermeket sem szabad az edzőnek bántalmazni, semmilyen módon. A KSH 2019-es adatai szerint minden tizedik gyermek veszélyeztetett Magyarországon. Ezeknek a gyermekek az egyharmada bántalmazás, erőszak, elhanyagolás miatt veszélyeztetett. Sajnos a téma, mint látható, nehezen vizsgálható, melynek egyik oka a statisztikai adatok alacsony száma, és a rejtett esetek (Herczog, 2009).

2.2. Bántalmazás, avagy szigorú nevelés

Megengedhető a bántalmazás? A válasz egyértelmű, hogy nem, de nehéz meghúzni a határt a bántalmazás, és szigorú nevelési módszer között. Mi az, ami még a nevelés vagy az oktatás kereteibe befér? Nem egyszerű meghatározni, hogy mi számít bántalmazásnak, és mi az, ami még nevelési módszerként, szigorként elfogadható. Mennyit engednek meg a sportolók, vagy a szülők. Ez utóbbinál felmerül az a kérdés is, hogy tud-e egyáltalán a szülő a bántalmazás tényéről. A szülők hozzáállása a bántalmazáshoz, is fontos lehet számunkra. Egy 1998-as kutatás szerint (Tóth, 1999) hazánkban a lakosság több mint 90%-a elfogadja a testi fenytést, mint fegyelmezési eszközt. A legfrissebb adatok viszont javulást mutatnak e- téren. Egy 2020-as felmérés szerint (UNICEF 2021) a magyar állampolgárok 83%-a szerint nem elfogadható, hogy a szülő fizikai fenytéssel „nevelje” a gyermekét, míg 14% -uk szerint ez teljesen elfogadható, ugyanakkor 38%-uk véleménye az, hogy *„egy pofontól nem lesz baja a gyerekeknek”*.

Miért bánt valaki egy gyermeket? Sajnos még mindig sokan vélik azt, hogy a testi fenyítés, nevelési eszközként hatékonyan alkalmazható. Érdekes, hogy a testi erőszakot alkalmazók társadalmi státusza nem mutat összefüggést a bántalmazással, de az alacsonyabb iskolázottság igen (OKRI 2003). Az is érdekes, hogy azok, akiket gyermekkorukban fizikailag bántottak, vertek, 40%-uk alkalmazza a verést, mint módszert (OKRI 2003).

2.3. Fogalmi magyarázat

Számos nemzetközi dokumentum rögzíti a gyermekbántalmazással szembeni állami kötelezettséget, de a bántalmazás fogalma, annak elemei nemzetközileg sem egyértelműek. A bántalmazás sokszor a veszélyeztetés fogalmával mosódik egybe. Így nézzük elsőként, hogy mi is számít bántalmazásnak. A gyermek ellen elkövetett olyan tett, cselekedet, mely a gyermeknek fájdalmat, testi, lelki sérülést okoz. A bántalmazás lehet fizikai, érzelmi és szexuális jellegű. A gyermekbántalmazás aktív (cselekvő) és passzív (elhanyagoló) magatartásforma. A WHO (2002) szerint *„bántalmazásnak minősül a fizikai és lelki rossz bánásmód valamennyi formája, a szexuális bántalmazás, az elhanyagolás, a gyermek kizsákmányolása függetlenül attól, hogy az káros hatással volt-e a gyermek egészségére, fejlődésére vagy emberi méltóságára”*. A gyermekbántalmazás formáihoz a következők tartoznak: a fizikai; az érzelmi/lelki; a szexuális bántalmazás; az elhanyagolás; és a kizsákmányolás. *„A fizikai bántalmazás szándékosan vagy gondatlanul elkövetett erőszak, amely a gyermeknek fizikai sérülést, maradandó károsodást okoz, vagy a halálához vezet. Ilyen bántalmazói magatartás lehet ütés, verés, pofozás, csípés, rázás ...”* (Gyurkó, 2009)

Nézzük, hogy mit jelent a testi fenyítés. *„Testi fenyítés „... minden büntetés, amelyben fizikai erőt használnak azzal a szándékkal, hogy valamilyen mértékű fájdalmat vagy kényelmetlenséget okozzanak, akármilyen enyhe legyen is. A legtöbb esetben megütik („megpofozzák”, „megcsapják”, „elfenekelik”) a gyereket kézzel, vagy más eszközzel – ostorral, pálcával, szíjjal, cipővel, fakanállal, stb. Járhat rúgással, a gyerek rázásával, taszigálásával, karmolásával, csípésével, égetéssel, forrázással, nyelésre kényszerítéssel.”* (ENSZ Gyermekjogi Bizottság, 8. számú Átfogó Kommentárja, 2006)¹ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 2006-ban kiadott 8. Átfogó Kommentárja kifejezetten a büntetés és más kegyetlen vagy megalázó formáival szembeni védelemről szól.

¹ https://unicef.hu/wp-content/uploads/2016/11/Hol-a-hat%C3%A1r-kutat%C3%A1s_2016.pdf

3. A GYERMEKBÁNTALMAZÁS VIZSGÁLATA AZ ÚSZÓ ÉS A VÍZILABDA SPORTÁGBAN

3.1.A kutatás célja

Azt gondolnánk, hogy a gyermekek test, érzelmi bántalmazása napjainkra már kiszorult az edzői pedagógiai gyakorlatból, de sajnos ez nem így van. A sporton belüli erőszak olyan társadalmi probléma, melynek megfékezésében nekünk edzőknek is jelentős szerepünk van. Ez kutatásunk legfőbb indítéka. Sportolóként sajnos megtapasztaltam a nem megfelelő bánásmódot, és most, mikor edző lettem a másik oldalról is látom a problémákat. Edzőként szeretném a bántalmazás mindennemű száműzését az sportágak gyakorlatából. Ezért célom feltérképezni, hogy a bántalmazás milyen formája jelenik meg a sportolóknál. Két sportágat, az úszást és a vízilabdát kívánom megvizsgálni. Ennek egyik oka, hogy én is ezen sportágban versenyeztem, és jelenleg dolgozom, míg másik oka, hogy Danks Emese előadása (II) arra világított rá, hogy hazánkban három sportágban van jelen leginkább a bántalmazás, ez pedig a tornán kívül, az úszás és a vízilabda. Úszó, vízilabda edzőként célom kideríteni, hogy milyen mértékben, és formában van jelen a bántalmazás e két sportágban.

Meg szeretném vizsgálni, hogy a sportolók mit tesznek a bántalmazást követően. El tudják-e mondani valakinek, vagy inkább magukban tartják az esetet. Ha utóbbi, akkor fontos lenne tudni, hogy mi ennek az oka. Kíváncsi voltam, hogy miért várnak a sportolók és miért nem mondják el valakinek, hogy bántalmazták őket. Talán nem merik, vagy szégyellik? Abban az esetben pedig, ha elmondják, akkor kivel tudják ezt megosztani, és mi az eset folytatása, van-e következménye? Ki lehet az a fél, akivel meg merik osztani a gyermekek a fájdalmukat? Szeretném kideríteni, hogy mi áll ennek hátterében. Úgy vélem, hogy annak lehet a jövőben visszatartó ereje, ha a bántalmazó kiléte, és amit tett, az nem marad titokban. Ha következménye van, talán elrettentő lehet, és ezzel csökkenthető a bántalmazások száma.

Sajnos nincs könnyű dolgom, hiszen a bántalmazás kutatása nem egyszerű, kevés a rendelkezésre álló adat, sok eset marad rejtve, valamint az érzelmi bántalmazás (kigúnyolás, megszégyenítés, nevetségessé tevés) kapcsán szinte nincsenek is adatok.

3.2.A kutatás kérdései

A kutatásom során számos kérdésre kerestem a választ, melyek a következők:

1. A bántalmazás milyen formája jelenik meg a sportolóknál a két vizsgált sportágban?
2. A testi fenyítést, mint fegyelmezési eszköz, vagy mint nevelési módszer mennyire elfogadott a sportolóknál?

3. Kivel tudja megosztani a sportoló a bántalmazás körülményeit?
4. Hogyan dolgozzák fel a történeteket a sportolók?

3.3.A kutatás hipotézisei

A kutatással kapcsolatosan megfogalmazott hipotéziseim a következők:

1. Azt feltételezem, hogy a bántalmazásnak több formája – mind a testi, mind az érzelmi, mind pedig a szexuális bántalmazás – jelen van a két sportágban.
2. Úgy gondolom, hogy a testi fenytést, mint fegyelmezési eszköz, vagy mint nevelési módszer bizonyos mértékig elfogadott a gyermekek körében. A fejre, testrészekre mért ütés kézzel vagy eszközzel, pl. papuccsal elfogadottak a gyermekek körében.
3. Feltételezem, hogy a sportolók leginkább magukban tartják a bántalmazást, a félelem, az önhibáztatás és a szégyenérzet miatt.
4. Úgy vélem, hogy tagadással, és „önámítással” dolgozzák fel a történeteket.

4. ANYAG, MÓDSZER

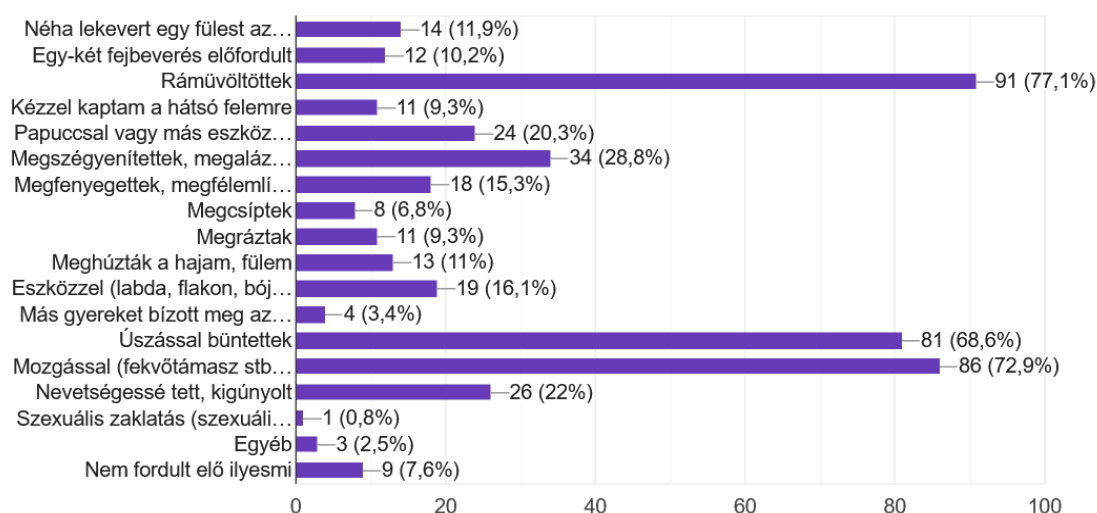
A kutatási módszer kiválasztásakor a téma érzékenysége miatt az írásbeli kikérdezésre esett a választottam. A kérdőívet úgy állítottam össze, hogy azok a kutatásom kérdéseire választ adjanak. A kutatás céljára általam kidolgozott kérdőívet a Facebook online közösségi oldal segítségével tettem közzé. A kérdőív kitöltésére bárki számára önkéntes volt. A kérdőívet kizárólag jelenlegi vagy egykori úszók és vízilabdázók töltötték ki. A kikérdezésre 2022-ben került sor.

A kérdőíves megkérdezésből származó adatokat EXCEL és IBM SPSS 2.0 matematikai-statisztikai elemző szoftvercsomag segítségével értékeltem ki. A statisztikai eljárások közül első lépésben leíró statisztikai módszereket alkalmaztam, úgymint megoszlási viszonyszám, átlag, illetve szórás. Továbbá a két vagy több változó közötti összefüggés vizsgálatához keresztátlás elemzést Chi²-próbával végeztem (Sajtos és Mitev, 2007).

A vizsgálatban 117 fő vett részt, 63 nő (53,8%) és 54 (46,2%) férfi. Átlagéletkoruk 30,3 év, a szórás 13,7. A minta nem reprezentatív. A megkérdezettek 60,7%-a (71 fő) vízilabdázik, vagy vízilabdázott, míg a 39,3%-a (46 fő) versenyző, vagy korábban úszott, de már abbahagyta a versenysportot. Az iskolai végzettségről is megkérdeztem őket. A válaszadók 41,9%-a érettségivel, 38,5%-a diplomával, 18,8%-a 8 általánossal, 0,9%-a pedig szakmunkás végzettséggel rendelkezik.

5. EREDMÉNYEK

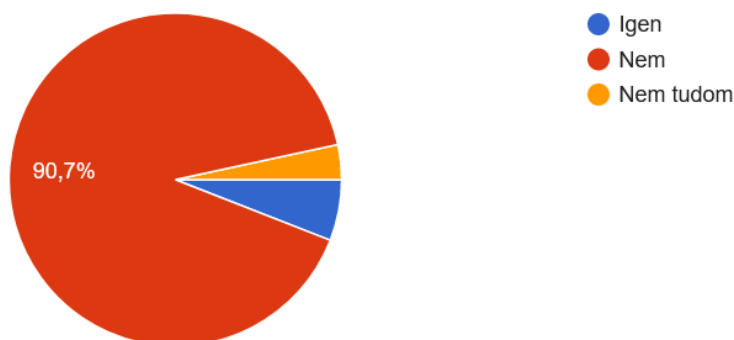
A kutatás egyik célja az volt, hogy feltérképezzük, hogy a bántalmazás milyen formája jelenik meg a sportolóknál. Az eredmények azt mutatják, hogy a bántalmazás minden típusa (testi, lelki, fizikai, szexuális) előfordult a vizsgált mintában. A megkérdezettek többségénél, 77,8%-uknál előfordult, hogy ráüvöltött az edzője, vagy valamiféle mozgással, pl. fekvőtámasszal (73,5%), vagy éppen úszással (69,2%) büntette meg. A megszegyenítés és a megaláztatás is sokuknál (28,8%) fordult elő. A válaszadók 22,2%-a vallotta be, hogy az edzője nevetségessé tette őt. A fizikai bántalmazás közül több is megjelent az edzéseken. Az edző, előfordult, hogy megütötte a sportolót „lekevert egy fülest” (11,9%), fejbe verte (10,2%), „kézzel kaptam a hátsó felemre” (9,3%). A vizsgált személyek egy részénél az edző kézzel ütötte meg a sportolót, (11,9%-arcon, 10,2% fejen, 9,3%-ánál-hátsó felén) 20,3%-uknál valamilyen eszközt használt hozzá (papucs, deszka, törölköző, stb). Az esetek 3,4%-ában pedig az edző mást bízott meg a sportoló megbüntetésére. A sportolók 16,1%-ánál fordult elő, hogy az edzője megdobta egy tárggyal (flakon, labda, bója, stb). A fizikai bántalmazás gyakori esete a csípés, és a rázás, ami sajnos előfordul a vizsgált sportolóknál is. A csípés a minta 6,8%-ban, míg a rázás 9,3%-uknál. A sportolók mindössze 7,6%-a tartozik azon kevés szerencsések közé, akik a felsoroltak közül egyiket sem tapasztalták még. Egy esetben fordult elő szexuális bántalmazás, míg 2,5%-uknál egyéb eset, amit ki is fejtettek. Kértük a válaszadókat, hogy ha más is előfordult velük, amiket esetlegesen nem soroltunk fel, akkor azokat írják le. A következőket említették: szavakkal való bántalmazás; több bántalmazás egyszerre; olyan bántalmazás, ami nem volt szándékos.

1. ábra A bántalmazás előfordulásának %-os értékei a vizsgált sportolóknál (n=117)

Forrás: Saját kutatás

A kutatás során kíváncsiak voltunk arra is, hogy a testi fenyítést, mint fegyelmezési eszköz, vagy mint nevelési módszer mennyire elfogadott a sportolóknál. Ennek vizsgálatához több kérdést is alkalmaztam. Elsőként megkérdeztem tőlük, hogy szerintük megengedhető-e, hogy az edzők fizikai fenyítést alkalmazzanak, ha fegyelmezni, vagy büntetni akarják a sportolót. A válaszadók 90,7%-a szerint egyáltalán nem engedhet meg magának ilyet az edző. A sportolók 6%-a volt megengedő, és felelt igennel, míg, 3,4%-uk pedig nem tudja, hogy ezt megteheti-e az edző, vagy sem.

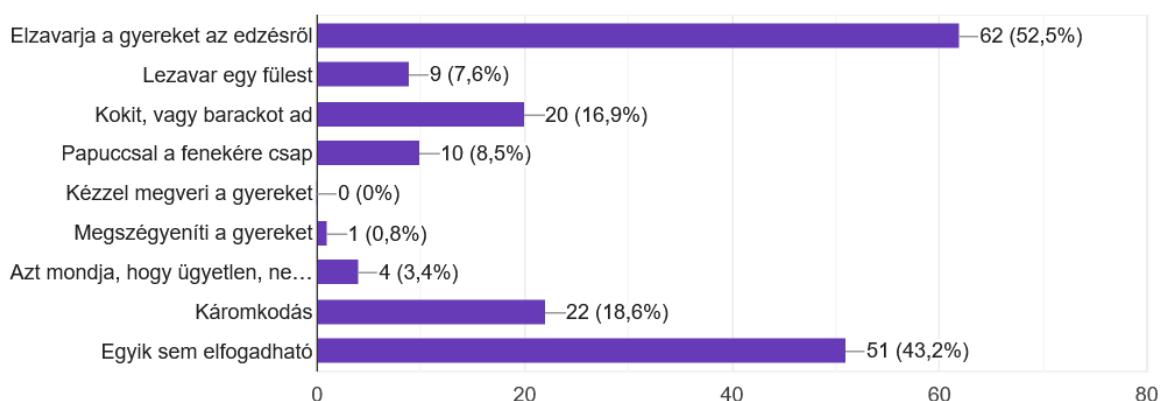

2. **ábra** A testi fenyítés elfogadása a vizsgált sportolóknál (n=117)

Forrás: Saját kutatás

A kérdést olyan formán is megvizsgáltuk, hogy állításokat fogalmaztunk meg, és arra kértük a válaszadókat, hogy jelezzék, mivel értenek egyet, és mivel nem. Kíváncsiak voltunk, hogy milyen „módszert” fogadnak el a sportolók az edzőtől, és hogy ebbe belefér-e a fizikai, vagy a lelki bántalmazás. A fizikai bántalmazás négy állításban is szerepet: „lezavar egy fülest”, „papuccsal a fenekére csap”, „kézzel megveri a gyermeket”, „kokit, vagy barackot ad”. Érdekes, hogy egyikük számára sem elfogadható, hogy az edző kézzel megveri a gyermeket, de 7,6%-uk elfogadhatónak tartja, ha az edző egy „fülest” ad a gyermeknek, azaz arcon üti. 16,9%-uk elfogadhatónak tartja a fejre mért erőteljes nyomást (koki, vagy barack adását) és a papuccsal való verést (papuccsal a gyerek fenekére csap) (8,5%). A megfogalmazás, a szóhasználat nem véletlen, hiszen az ütés a verés negatív attitűddel bír, így nem véletlenül alkalmaztuk mi is az UNICEF 2021 vizsgálatához hasonlóan a kérdéseket. Ez meg is mutatkozott, hiszen a hétköznapi szóhasználatnál („lezavar egy fülest”, „papuccsal a fenekére csap”, „kokit, vagy barackot ad”) engedékenyebbek voltak a sportolók. A lelki bántalmazásnál a megszégyenítést két állítással is vizsgáltuk. Magát a megszégyenítést 1 fő tartja elfogadhatónak, de a többiek nem. A másik állításnál „azt mondja, hogy ügyetlen, nem alkalmas semmire” sajnos 4 fő (3,4%) elfogadhatónak tartja. A sportolók kevesebb, mint fele (43,2%)

egyik állítás, amit felsoroltuk, sem tartja elfogadhatónak, sem a fizikai, sem a lelki bántalmazást, sem pedig a gyermek elküldését az edzésről.

3. ábra A sportolók által elfogadhatónak vélt „módszerek” (n=117) Forrás: Saját kutatás

A „nemek” és az „egyes edzői elfogadható nevelési módszerek” változói között szignifikáns összefüggést találtam ($p < 0,05$), melyet keresztábrás statisztikai módszer segítségével tártam fel és Chi²-próbával mértem a szignifikáns kapcsolatokat a változók között (Sajtos és Mitev, 2007), az eredményeket az 1 és 2. táblázat szemlélteti.

1. táblázat: A „nemek” és az „egyes edzői elfogadható nevelési módszerek” közötti megoszlások

megoszlások

			Az elfogadható módszer az edzőtől:				Összesen (Fő (N) és %)
			0 – semmi	1 – elzavarás	2 – lelki bántalmazás	3 – testi bántalmazás	
Nem	Férfi	Fő (N)	19	11	10	15	55
		Nem szerinti megoszlás	38,8%	35,5%	62,5%	*68,2%	46,6%
		Nemen belüli elfogadható módszerek megoszlása	34,5%	20%	18,2%	*27,3%	100%
	Nő	Fő (N)	30	20	6	7	63
		Nem szerinti megoszlás	61,2%	64,5%	37,5%	**31,8%	53,4%
		Nemen belüli elfogadható módszerek megoszlása	47,6%	31,7%	9,6%	*11,1%	100%
Total		Fő (N)	49	31	16	22	118
		Válaszok megoszlása	41,5%	26,3%	13,6%	18,6%	100%
		Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* - Korrigált standardizált rezidiumok értéke $\geq +2,00$;

** - Korrigált standardizált rezidiumok értéke $\leq -2,00$

(Chi²=8,488; df=3; p=0,037; Cramer's V=0,268)

Forrás: Saját kutatás (2022-es megkérdezés alapján)

A válaszadók majdnem fele (41,5%) vélte úgy, hogy semmilyen e-fajta nevelési módszer (elzavarja a gyermeket edzésről, testi bántalmazás, és a lelki bántalmazás módjai) nem elfogadható az edzőktől. Ebből 19 fő férfi volt, vagyis a férfiak közül 34%-a, míg a nők esetében 30 fő, azaz a nők közül 47,6%-a vélekedett így. Azok a megkérdezettek (49 fő), akik azt jelölték meg, hogy semmilyen nevelési módszer nem elfogadható azoknak a személyeknek a nemi megoszlása a következő volt: nő=61,2%; férfi=38,8%.

A kérdőívet kitöltők közül 31 fő, azaz a megkérdezettek 26,3 %-a gondolta azt, hogy elfogadható nevelési módszernek tartják a gyermek medencéből való kizavarását. A válaszadók közül, akik az előbbi válaszlehetőséget jelölték meg, azok nemi megoszlása a következő volt: 11 férfi (35,5%) és 20 nő (64,5%). Az összes férfi közül 20%-a, míg az összes nő közül 31,7%-a gondolja az előbbi módszert elfogadhatónak.

A megkérdezettek közül összesen 16 fő (13,6%) tartja elfogadható módszernek az edzőtől a lelki bántalmazást, ebből 10 fő férfi (62,5 %) és 6 fő nő (37,5%). Az összes férfi közül (55 fő – 46,6%) csak 10 fő (18,2%), míg az összes nő közül csupán csak 6 fő (9,6%) tartotta elfogadhatónak az edzőtől a lelki bántalmazást.

A válaszadók 18,6%-a (22 fő) tartja elfogadható edzői módszernek a testi bántalmazást, ebből 15 fő férfi (68,2%), míg 7 fő nő (31,8%) volt. A nemen belüli megoszlást tekintve az összes férfi közül, ami 55 főt jelent és ebből 27,3 %-a tartja elfogadhatónak az edző részéről a testi fenytést. Az összes nő közül viszont csak 11,1 %-a ért egyet az előbbiekkal.

A Pearson-féle Chi-négyzet próba szerint a két változó („*nemek*” és az „*egyes edzői elfogadható nevelési módszerek*”) szignifikáns összefüggést mutat egymással ($\chi^2=8,488$; $df=3$; $p=0,037$).

Majdnem mindegyik női válaszadó szinte semmilyen formában nem tolerálja a pszichés és a fizikai erőszakot a medencében, mint nevelési eszközt. Bár a férfiak többsége 34,5%-a egyik e-féle módszert sem tartja elfogadhatónak, viszont 27,3%-uknak teljesen elfogadott nevelési módszernek tűnik a testi bántalmazás és a nőkhöz viszonyítva jóval magasabb azok aránya, akik elfogadják nevelési módszerként a lelkibántalmazást. Viszont a medencéből történő kizavarást a női kitöltők közül 31,7%-a tartja elfogadhatónak, míg a férfiak ennél jóval kevesebb csak 20%-uk.

2. táblázat: Az „egyes edzői elfogadható nevelési módszerek” és a „megkérdezettek körében korábban előforduló edzői nevelési módszerek” közötti megoszlások

			Melyik fordult elő Önnel sportoló korában?					Össze- sen (fő (N) és (%))
			0 - semmi	1 – úszás, mozgás, üvöltés	2 - lelki	3 - testi	4 – szexuá- lis	
Az elfogadható módszer az edzőtől	0 – semmi	Fő (N)	5	17	12	14	1	49
		Elfogadható mód- szerek szerinti megoszlás	62,5%	43,6%	48,0%	31,1%	100,0%	41,5%
		Az elfogadható módszereken belüli átélt fenyítési módszerek megoszlása	10,2%	34,7%	24,5%	28,6%	2%	100%
	1 – elzava- rás	Fő (N)	2	12	7	10	0	31
		Elfogadható mód- szerek szerinti megoszlás	25,0%	30,8%	28,0%	22,2%	0,0%	26,3%
		Az elfogadható módszereken belüli átélt fenyítési módszerek megoszlása	6,5%	38,7%	22,6%	32,2%	0,0%	100%
	2 – lelki bántal- mazás	Fő (N)	0	6	6	4	0	16
		Elfogadható mód- szerek szerinti megoszlás	0,0%	15,4%	24,0%	8,9%	0,0%	13,6%
		Az elfogadható módszereken belüli átélt fenyítési módszerek megoszlása	0,0%	37,5%	37,5%	25%	0,0%	100%
	3 – testi bántal- mazás	Fő (N)	1	4	0	17	0	22
		Elfogadható mód- szerek szerinti megoszlás	12,5%	10,3%	**0,0%	*37,8%	0,0%	18,6%
		Az elfogadható módszereken belüli átélt fenyítési módszerek megoszlása	4,5%	18,2%	**0,0%	*77,3%	0,0%	100%
Összesen		Fő (N)	8	39	25	45	1	118
		Válaszok megoszlása	6,8%	33,1%	21,2%	38,1%	0,80 %	100%
		Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
* - Korrigált standardizált reziduumok értéke ≥ +2,00; ** - Korrigált standardizált reziduumok értéke ≤ -2,00 (Chi²=23.383; df=12; p=0.025; Cramer's V=0.257)								

Forrás: Saját kutatás (2022-es megkérdezés alapján)

A 2. táblázatban jól látható, hogy az összes válaszadó közül összesen 8 fő, azaz 6,8%-a válaszolta azt, hogy velük semmilyen bántalmazás nem fordult elő sportoló korában. Ebből a 8 főből 5 fő (62,5%) semmilyen fizikai vagy lelki bántalmazással járó nevelési módszert nem tart elfogadhatónak az edzőtől, 2 főnek (25 %) elfogadható megoldást jelent, ha nevelési eszközként a medencéből való kizavarást alkalmazzák és 1 fő (12,5%) ért egyet a testi fenytéssel.

49 fő, vagyis a megkérdezettek 41%-a gondolja úgy, hogy az edzők részéről semmilyen fizikai vagy lelki bántalmazással járó nevelési módszer nem megengedett. Ezen belül 5 főt (10,2%) sportoló korában soha semmilyen atrocitás nem érte, 17 fővel (34,7%) előfordult, hogy már büntették úszással, mozgással és üvöltözéssel, 12 főnek (24,5%) szereztek lelki sérüléseket az edzők. 14 főt (28,6%) bántalmaztak fizikailag és 1 főt (2%) ért szexuális zaklatás/bántalmazás az edzőjétől.

A kérdőívet kitöltők közül 39 fővel (33,1%) fordult elő az, hogy sportoló korában úszással, mozgással vagy üvöltözéssel büntették meg. Ebből 17 fő (43,6%) semmilyen fizikai vagy lelki bántalmazással járó nevelési módszert nem tart elfogadhatónak, illetve 12 fő (30,8%) elfogadható módszernek véli a medencéből való kiküldést, továbbá 6 fő (15,4%) jelölte be azt a kérdőívben, hogy a lelki bántalmazás megengedhető nevelési módszer, és végül csak 4 fő (10,3%) vélekedik úgy, hogy a testi fenytés, mint nevelési módszer elfogadható az edző részéről.

Az összes válaszadó közül 31 fő tartja elfogadható edzői módszernek az edzésről történő elzavarást. Ezen megkérdezettek közül 2 főnél (6,5%) semmilyen bántalmazás nem fordult elő velük; 12 főt (38,7%) büntettek azzal, hogy többlet úszást/mozgást és üvöltözéssel; 7 főt (22,6%) lelki bántalmazást élt át és 10 főnél (32,2%) alkalmaztak testi fenytést sportoló korában.

Az összes megkérdezett közül 25 fő (21,2%) jelölte meg azt a válaszlehetőséget miszerint sportoló korában lelki bántalmazást élt át. Ebből 12 fő (48,0%) semmilyen fizikai vagy lelki bántalmazással járó nevelési módszert nem fogad el az edzőtől; 7 fő (28,0%) szerint elfogadható nevelési módszer az edzésről történő elzavarás; 6 fő (24,0%) ért egyet a lelkibántalmazással és végül viszont a testi bántalmazást pedig elfogadhatatlan tartják, tehát senki nem jelölte be.

Az összes kitöltő közül összesen 16 fő jelölte be azt, hogy a lelki bántalmazás elfogadható módszer az edzőtől. Ebből 6 főt (37,5%) már korábban büntettek úszással, mozgással és üvöltözéssel; illetve 6 főnél (37,5%) alkalmaztak már lelki fenytést és végül 4 főnél (25,0%) fordult már elő testi fenytés sportoló korában.

Az összes válaszadó közül 45 főnél (38,1%) alkalmaztak testi fenyítést sportoló korában. Ebből 14 fő (31,1%) semmilyen fizikai vagy lelki bántalmazással járó nevelési módszert nem tart elfogadhatónak; 10 fő (22,2%) véli azt, hogy elfogadható módszer az edzésről történő elzavarás; 4 fő (8,9%) gondolja elfogadható módszernek a lelki bántalmazást és végül 17 fő (37,8%) tartja elfogadható módszernek a testi fenyítést.

A kérdőívet kitöltő személyek közül 22 fő (18,6%) tartja elfogadható edzői nevelési módszernek a testi bántalmazást. Ezek közül 1 főnek (4,5%) soha semmilyen atrocitás nem érte sportoló korában; 4 főt (18,2%) büntettek úszással, mozgással és üvöltözéssel; 17 főt (77,3%) büntettek testi fenyítéssel.

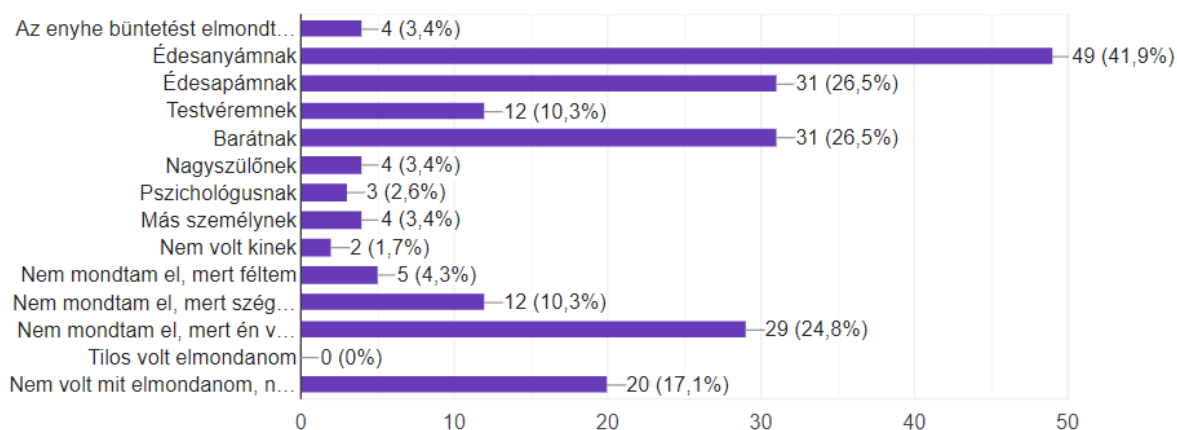
A Pearson-féle Chi-négyzet próba szerint a két változó között („*egyes edzői elfogadható nevelési módszerek*” és a „*megkérdezettek körében korábban előforduló edzői nevelési módszerek*”) szignifikáns összefüggés van ($\chi^2=23,383$; $df=12$; $p=0,025$).

Tehát azok, akiket sportoló korában semmilyen atrocitás nem ért, ők többségében semmilyen fizikai vagy lelki bántalmazással járó nevelési módszert nem tartanak elfogadhatónak az edzők részéről, míg azok akiket sportoló korában testi fenyítésben volt része azok közül nagyobb arányban volt elfogadható nevelési módszer a testi bántalmazás. Bár meg kell jegyezni azt is, hogy a testi fenyítésben részesülő sportolók közül jelentős tömeget képviselnek azok is, akik semmilyen testi vagy lelki bántalmazással járó módszert nem fogadnak el az edzőktől. Itt körülbelül majdnem azonos arányban lesznek azok, akik a sportolói évek alatt szerzett rossz tapasztalatok alapján a rossz mintát elfogadhatónak tartják vagy ellenzik/elutasítják.

Arra a kérdésre, hogy a testi fenyítést, mint fegyelmezési eszköz, vagy mint nevelési módszer valamint az érzelmi bántalmazás mennyire elfogadott a sportolóknál, mint korábban említettük, több módon is rákérdeztünk. Megkérdeztük a sportolóktól, hogy mennyire értenek egyet az általunk felsorol különböző állításokkal. Az első állításunk így hangzott: „egy – egy pofontól nem lesz baja a gyerekeknek”. A válaszadók túlnyomó többsége (70,1%) egyáltalán nem értett egyet ezzel a kijelentéssel, néhányan azonban vagy közepesen (18,8%) vagy teljes mértékben egyetértettek (11,1%). Azzal az állítással, hogy „az edzőnek joga van a gyermek nevelése és fegyelmezése érdekében akár testi fenyítést is alkalmazni”, néhány ember kivételével (12,8%) senki nem értett egyet. A harmadik állítással, mi szerint „az érzelmi bántalmazás rosszabb, mint a testi” érdekes válaszok születtek. Ez egy megosztó kijelentés volt, ugyanis a válaszadók nagyobb része (44,4% - 44,4%) vagy közepesen, vagy teljes mértékben egyet ért ezzel a kijelentéssel, míg 11,1% fő cáfolja azt. A következő állítás úgy szólt, hogy „az edzőnek nem

hogy nem szabad bántalmaznia a rá bízott gyereket, de köteles őt megvédeni”. A legtöbb sportoló (69,2%) teljes mértékben egyetértett vele, de 30,7%-uk szerint ez nem így van. Az utolsó előtti állítás az volt, hogy „a nevelés elfogadható eszköze a kisebb testi fenyegetés”. A legtöbben (69,2%), egyáltalán nem értenek egyet ezzel a kijelentéssel, de 24,7% közepesen, 0,6% pedig egyetértett vele. Az utolsó állításként azt fogalmaztuk meg, hogy „az erős érzelmi ráhatás (megszégyenítés, megalázás stb.) hatékony módszer a teljesítmény érdekében”. Majdnem mindenki, a válaszadók 94,1%-a (110 fő) egyáltalán nem értek egyet az állítással. Ami meglepő volt, hogy 1 fő a teljes mértékben egyet értek kategóriát jelölte.

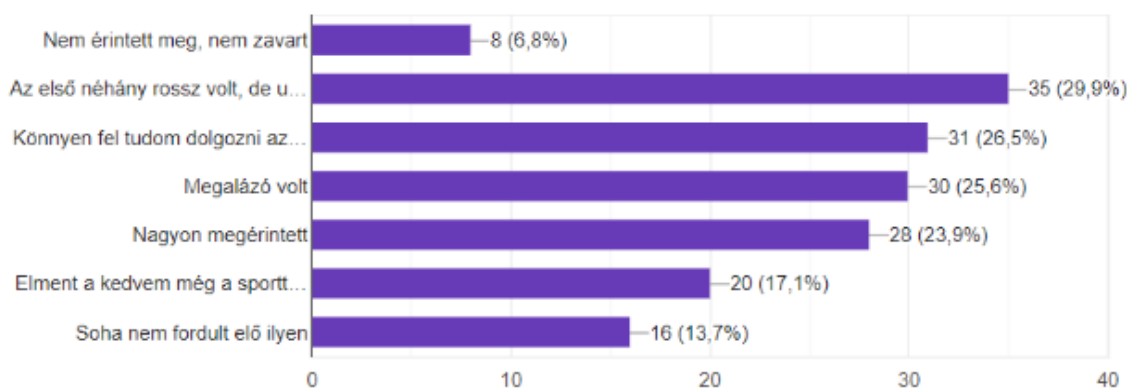
Arra is kerestük a választ, hogy a sportolók el tudták-e mondani valakinek, amikor az edzőjük bármilyen formában bántalmazta őket. A válaszok túlnyomó része azt mutatja, hogy édesanyjuknak (41,9%), édesapjuknak (26,5%), vagy barátaiknak (26,5%) mondták el, ha ilyen fajta agresszió érte őket. Voltak, akik nem mondták el senkinek, mert önmagukat tartották felelősek (24,8%). Voltak, akik azért nem mondták el, mert szégyellték (10,3%), és voltak olyanok is, akik azért nem mondták el senkinek, mert féltek (4,3%).

4. ábra A sportolók válaszainak százalékos értékei azzal kapcsolatosan, hogy kinek mondják el a bántalmazást (n=117)

Forrás: Saját kutatás

A következő kérdés a sértegetésre érkező érzelmeket célozta meg. Megkértük a kitöltőket, hogy jelöljék be, hogyan érezték magukat, amikor az edzőjük sértegette őket. A legtöbben (29,9%) az „első néhány rossz volt, de utána túltettem magam rajta” opciót jelölték. Ezt követte (26,5%) a „könnyen fel tudom dolgozni az ilyet”, majd a (25,6%) „megalázó volt”, a „nagyon megérintett” (23,9%), sőt sajnos sokuknak a kedve is elment a sporttól is (17,1%). Azonban 6,8%-ot egyáltalán nem érintett meg és 13,7%-al még sosem fordult elő ilyen.

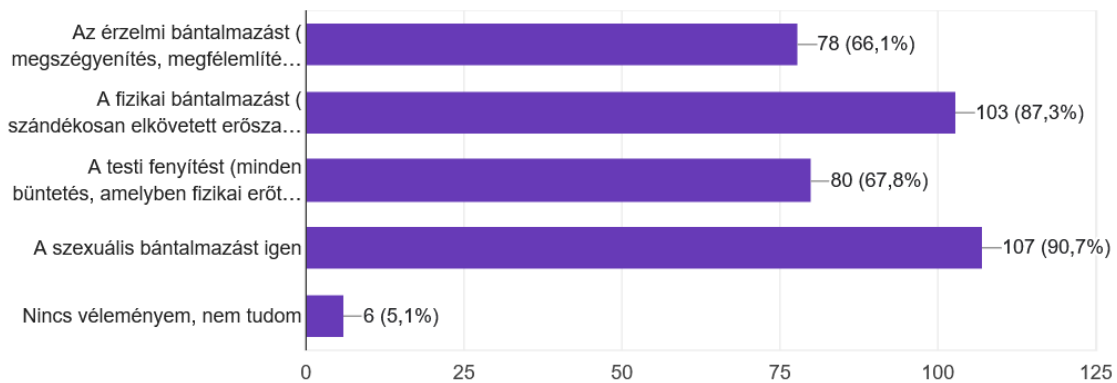

5. ábra: A sportolók válaszainak százalékos értékei azzal kapcsolatban, hogy miként reagálnak arra, ha az edző sértegeti őket, és a teljesítményüket kritizálja (n=117)

Forrás: Saját kutatás

A következő kérdésünk arra irányult, hogy az edzők által a gyermekek felé elkövetett különféle bántalmazási módokat büntetendőnek tartják-e vagy sem. Négy különböző állítást fogalmaztunk meg, négy különböző bántalmazási módról: „az érzelmi bántalmazást (megszégyenítés, megfélemlítés, megalázás, fenyegetés) igen”, „a fizikai bántalmazást (szándékosan elkövetett erőszak, amely a gyermeknek fizikai sérülést, maradandó károsodást okoz) igen”, „a testi fenytést (minden büntetés, amelyben fizikai erőt használnak azzal a szándékkal, hogy valamilyen mértékű fájdalmat vagy kényelmetlenséget okozzanak, akármilyen enyhe legyen is) igen”, „a szexuális bántalmazást igen”. Jelölniük kellett azokat az állításokat, amelyeket büntetendőnek találnak. Nem volt meglepő, hogy nagyjából mindenki bejelölte az összes opciót.

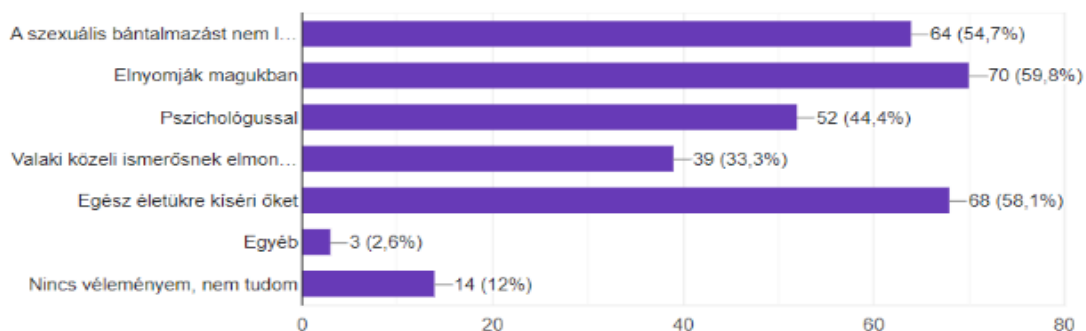
A válaszadók 66%-a szerint büntetni kell az edzőt, ha érzelmi bántalmazást (megszégyenítés, megfélemlítés, megalázás, fenyegetés) alkalmaz, és 87%-uk szerint ugyancsak büntetni kell, ha fizikai bántalmazást (szándékosan elkövetett erőszak, amely a gyermeknek fizikai sérülést, maradandó károsodást okoz) követ el. A válaszadók 67%-a szerint büntetni kell az edzőt, ha testi fenytést (minden büntetés, amelyben fizikai erőt használnak azzal a szándékkal, hogy valamilyen mértékű fájdalmat vagy kényelmetlenséget okozzanak, akármilyen enyhe legyen is) alkalmaz, 90,7% szerint akkor is, ha szexuális bántalmazást. Ez utóbbinál meglepő, hogy nem 100% lett az eredmény. Vannak, akik ezt elfogadják? Sajnos ez elszomorító.

6. ábra A sportolók válaszainak százalékos értékei azzal kapcsolatosan, hogy büntetnék –e az edzőt a felsorolt esetekben (n=117)

Forrás: Saját kutatás

Arról is kérdeztük a válaszadókat, hogy mit gondolnak, hogyan dolgozzák fel az áldozatok az olyan durva bántalmazást, mint pl. fizikális, szexuális, érzelmi bántalmazás. A válaszadók több, mint fele (59,8%) szerint próbálják elnyomni magukban a sérelmeket, szintén sokak (58,1%) szerint ezek a tapasztalatok egész életükben végigkísérik őket. Vannak, akik a pszichológushoz fordulást jelölték (44,4%), illetve a közeli ismerősnek való elmesélést jelölték többen (33,3%). A kitöltők 54,7%-a szerint a szexuális bántalmazást fel sem lehet dolgozni.

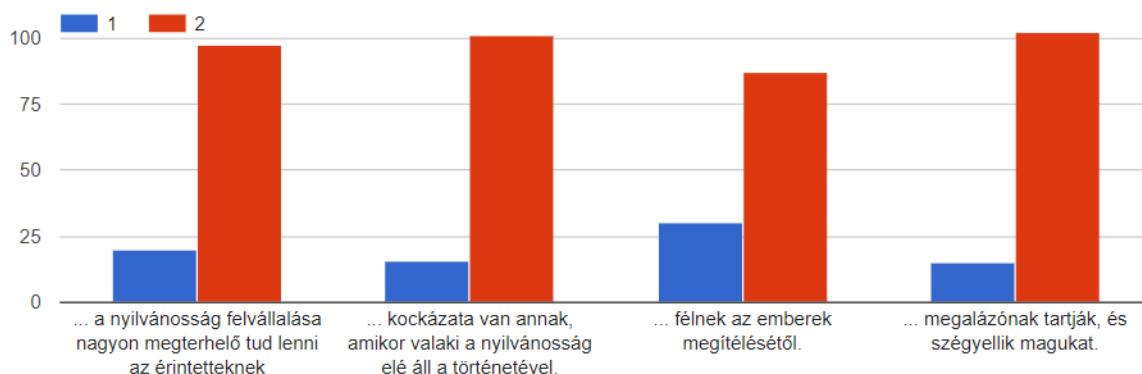
7. ábra A sportolók válaszainak százalékos értékei azzal kapcsolatosan, hogy miként dolgozzák fel a sportolók a bántalmazást (n=117)

Forrás: Saját kutatás

A kérdőívben rákérdeztünk arra, hogy mit gondolnak, miért nem jelzi a bántalmazott fél a sérelmeit. Négy állítást fogalmaztunk meg. Az első az volt, hogy „azért nem vállalják fel, mert a nyilvánosság felvállalása nagyon megterhelő tud lenni az érintetteknek”. Két lehetőséget adtam a válaszadásra, ahol 1-nem ért egyet és 2- teljes mértékben egyetért. Ahogy az ábrán is jól látható a kitöltők nagy része (82,9%) teljes mértékben úgy gondolja, hogy az ügy nyilvánossá tétele megterhelheti az áldozatot. A második állításom szerint „azért nem vállalják fel, mert kockázata van annak, amikor valaki a nyilvánosság elé áll a történetével. Az ábrán

látható, hogy legtöbben (86,3%) ezzel az állítással is egyetértnek. A következő állításom így szólt: „azért nem vállalják fel, mert félnek az emberek megítélésétől”. Láthatjuk, hogy a többség (74,4%) ezzel a kijelentéssel is egyetértett. Az utolsó állításom az volt, hogy „azért nem vállalják fel, mert megalázónak tartják, és szégyellik magukat”. A legtöbben ezzel az állítással értettek egyet (87,2%).

Azért nem vállalják fel, mert....

- 8. ábra** A sportolók válaszainak százalékos értékei azzal kapcsolatosan, hogy miért nem jelzik a sportolók, hogy bántalmazták őket. 1. nem ért egyet, 2 teljes mértékben egyetért (n=117) *Forrás: Saját kutatás*

6. KÖVETKEZTETÉS

A kutatásom során azt feltételeztem, hogy a bántalmazásnak több formája – mind a testi, mind az érzelmi, mind pedig a szexuális bántalmazás – jelen van a két sportágban. Az eredmények azt mutatták, hogy a testi, fizikális agresszió, a lelki bántalmazás és a megszegényítés is jelen van a két sportágban, azonban a szexuális zaklatás, erőszak kisebb mértékben fordul elő, mint a többi. De sajnos a bántalmazás mindhárom jelen van a vizes sportok világában, tehát a hipotézisem beigazolódott.

A kutatásom elején úgy gondoltam, hogy a testi fenyítést, mint fegyelmezési eszköz, vagy mint nevelési módszer bizonyos mértékig elfogadott a sportolók körében. Ez a hipotézisem csak részben igazolódott be. A fejre, testrészekre mért ütés kézzel vagy eszközzel, pl. papuccsal elfogadottak a sportolók körében. Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók egyik fele szerint semmiféle testi fenyítés nem elfogadható egy edzőtől, míg a kitöltők másik fele szerint elfogadható az, ha egy edző a gyermeket hazazavarja edzésről, vagy esetleg káromkodik vele, barackot ad a fejére, illetve ha papuccsal a fenekére csap, vagy ha lezavar egy fülest. Továbbá

kiderült az is, hogy azok a sportolók, akiket sportoló korában semmilyen atrocitás nem ért, ők többségében semmilyen fizikai vagy lelki bántalmazással járó nevelési módszert nem tartanak elfogadhatónak az edzők részéről, míg azoknak akiknek sportoló korában testi fenytésben volt része azok közül nagyobb arányban volt elfogadható nevelési módszer a testi bántalmazás. Bár meg kell jegyezni azt is, hogy a testi fenytésben részesülő sportolók közül jelentős tömeget képviselnek azok is, akik semmilyen testi vagy lelki bántalmazással járó módszert nem fogadnak el az edzőktől.

A következő hipotézisemben azt feltételeztem, hogy a sportolók leginkább magukban tartják a bántalmazást, a félelem, az önhibáztatás és a szégyenérzet miatt. Az eredmények azt mutatják, hogy a bántalmazottak a bántalmazást elnyomják magukban és egész életükben elkíséri őket. Ez leginkább a nyilvánosság megítélésétől való félelem és szégyenérzet miatt van így, tehát a hipotézisem beigazolódott.

Ugyancsak feltételeztem, hogy az érintettek a bántalmazást tagadással, és „önámítással” dolgozzák fel. Az eredmények azt mutatják, hogy a bántalmazottak túlnyomó többsége a bántalmazást teljesen elnyomják magukban, vagy szakember, pszichológus segítségét kéri, illetve közeli baráthoz, ismerősökhöz fordulnak. A szexuális bántalmazást pedig egyáltalán nem tudják feldolgozni. A hipotézisem tehát részben beigazolódott.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

Az elmúlt pár évben napvilágra került edzői bántalmazások rávilágítottak arra, hogy igenis érdemes a problémával foglalkozni és mélyebbre ásni, hogy vajon hány embert érintenek ezek a fajta esetek? Miért nem szólnak az eset után senkinek? Egyáltalán mit gondolnak, mi számít ténylegesen bántalmazásnak? Előfordul, hogy szégyellik, megaláazónak tartják, vagy szimplán megtiltják nekik, hogy valaha is beszéljenek róla. Egyre csak növekszik a bántalmazást elszenvedő emberek, felnőttek és gyerekek száma egyaránt, ami nagyon nem elfogadható. A kutatásom során kiderült, hogy a sportolók mit tartanak elfogadható és elfogadhatatlan edzői bánásmódnak, mit gondolnak, mikor kell a bántalmazást büntetni, illetve, hogy hogyan dolgozzák fel az edzői bántalmazást.

Ezek ellen nekünk, jövődöbeli testnevelő tanároknak és edzőknek kell tennünk, hogy a jövő sportolóit bármiféle erőszakos magaviselet nélkül tudjuk majd kinevelni.

IRODALOMJEGYZÉK

Internetes forrás

I1 <https://musz.hu/programok/gyermekvedelem/>

I2 Gyvt. 6§ (5) A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV

Szakirodalom

Herczog Mária (2004): A gyermekkori testi fenyegetés, bántalmazás és az érintettek nevelési eszközei, in: Áldozatok és vélemények, (szerk: Irk Ferenc) OKRI, 2004, 85-101. olda

Herczog Mária, Lux Ágnes, Parti Katalin, Virág György, Menich Nóra (szerk.) (2016) „Hol a határ?” Gyermeknevelési szokások Magyarországon. UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány.
https://unicef.hu/wp-content/uploads/2016/11/Hol-a-hat%C3%A1r-kutat%C3%A1s_2016.pdf

Jogod van a jogaidhoz! Az UNICEF Magyar Bizottság gyermekjogi felmérése. Budapest, 2014.
<http://unicef.hu/a-gyerekek-kozel-fele-szerint-egy-pofon-belefer/>

Menich, N. (szerk.) (2016): „Hol a határ?” Gyermeknevelési szokások Magyarországon. Budapest: UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány. Forrás: <https://unicef.hu/ezt-tesszuk-itthon/hazai-kutatasok/hol-a-hatar-> gyermeknevelési-szokasok-magyarorszagon/

OKRI (2003): Országos Kriminológiai Intézet közvéleménykutatása 2003

Papházi Tibor (2016): A gyermekbántalmazás statisztikája. METSZETEK Vol. 5 (2016) No. 4

Pintér Ádám, Tóth Judit Nikoletta (2017): A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás . Statisztikai Szemle, 95. évfolyam 8–9. szám

Sajtos, L. – Mitev, A. (2007): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Budapest: Alinea Kiadó.

Tóth Olga (1999): Erőszak a családban. Budapest: TÁRKI

UNICEF (2021): Magyarok gyermekbántalmazással kapcsolatos attitűdje.
<https://unicef.hu/ezt-tesszuk-itthon/hazai-kutatasok/gyermekbantalalmazas>

Vekerdy Tamás (2005): Gyermekbántalmazás 2. Nők Lapja, 2005/6

Dokumentumok és jogszabályok

Európai Unió Alapjogi Charta (2007/C 303/01)

ENSZ Gyerekjogi Egyezmény, 1989

1371 (1998). számú ET ajánlás a gyermekek bántalmazásáról és elhanyagolásáról

WHO (2002) World Report on Violence and Health, Geneva

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

ENSZ Gyermekjogi Bizottság, 8. számú Átfogó Kommentárja, 2006) https://unicef.hu/wp-content/uploads/2016/11/Hol-a-hat%C3%A1r-kutat%C3%A1s_2016.pdf

Gyurkó Szilvia (2009) Gyermekbántalmazás, veszélyeztetett gyermekek.
http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/gyurkoszilvia/gysz_irm_2009_1_5.2.pdf